

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

'T SCHOOL, WAARVOOR IS DA NODIG? over probleemgedrag en gezag in de postmoderniteit

www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

- 1. INLEIDING**
2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS
3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT
4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN
5. OVERINSTITUTIONALISERING
6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

1. INLEIDING

- * criminologisch perspectief:
  - . *sociologische én psychologische insteek*
  - . *probleemgedrag als vertrek voor reflectie over het onderwijs*
- * uitgangspunt:
  - . *probleemgedrag is een complex gegeven*
  - . *probleemgedrag verdient een brede en positieve aanpak*
  - . *klassiek straffen en sanctioneren heeft nog weinig impact*
- * een ontmoetingsgerichte schoolcultuur als antwoord?
  - . *basis voor iedere aanpak van probleemgedrag*
  - . *extra noodzakelijk in deze assensus-tijd*
- * existentiële benadering

www.johandeklerck.be

VAN ALLEDAAGS NAAR EXISTENTIEEL

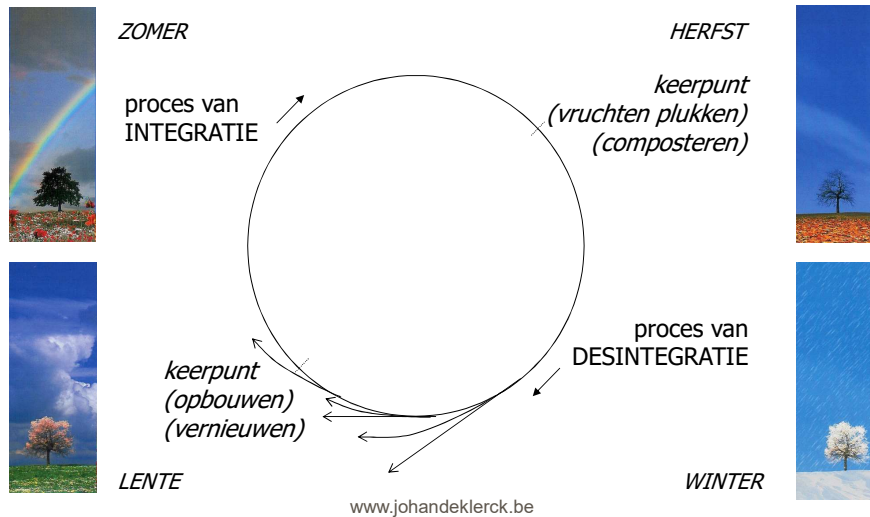
"De enige gedachten die ik heb, zijn van Nicholas, Ian en jij" * *"Ik ben doodsbang. Ik moest je gewoon vertellen dat ik echt van je hou, altijd."* * "Bel me alsjeblief zodra je op kantoor bent. Ik moet weten dat je okee bent." * *"Schat, ik wil je vertellen hoeveel ik van je hou. Ik ben ongerust. Ik wil je niet verliezen nu ik je terug heb. Je betekent alles voor me. Je hebt mijn hele hart en mijn hele leven. Ik hou zoveel van je."* * "Ik weet dat je in een nieuwe relatie zit en dat je niet om mij geeft. Maar voor het geval er iets gebeurt, weet dat ik van je hou, schat. Ik mis je. Vaarwel". * *"Ben je okee?"* * "Waar ben je?" * *"BEL MIJ NU!"* ...

Wikileaks, [573.000 sms- en pager-berichtjes](#) verstuurd in de 24 uur rond de aanslagen van 11 september 2001 in de VSA

- * De meeste mensen functioneren binnen het alledaagse
- * Bij extreme omstandigheden "dalen we af" naar het existentiële niveau

www.johandeklerck.be

seizoenen in de natuur DE CYCLUS VAN INTEGRATIE-DESINTEGRATIE

VRAAG

? :

Welke veranderingen ervaar je met je leerlingen, de ouders, in de klas- en schoolomgeving in de voorbije tien, twintig jaar?

Is het nu anders dan vroeger? Wat dan?

www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

1. INLEIDING

2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS

3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT

4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN

5. OVERINSTITUTIONALISERING

6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS

⌘ Probleemgedrag bij kinderen:

- . *imitatie: significante anderen spelen centrale rol: ouders, opvoeders, grotere broers en zussen, dominante vriendjes, ...*
- . *(on)bewust weten, ethische intuïtie wat kan of niet kan: "stout"*

⌘ Kinderen en het complexe herfsttij der moderniteit:

- . *veelheid aan prikkels*
- . *kinderlijk geloof als achtergrond dat de wereld van volwassenen goed is*
- . *'onbegrijpelijke' dingen (media): seks, drugs, geweld, ouderruzies, scheiding*
- . *'wat mag (niet)?': niet eensluitend meer -> oriëntatieloosheid en verwarring*

⌘ Kinderen 'ondergaan', jongeren gaan 'ageren'

⌘ Kinderen met een 'rugzak': school is de arena, maar niet de oorzaak

www.johandeklerck.be

JONGEREN: EEN PSYCHOLOGISCHE KIJK (I)

* *Een ingrijpende periode met metafysisch karakter:*

- . diep existentieel ingrijpend, naar een totaal nieuw 'zijn':
  - . van "het" kind naar "hij" of "zij"
  - . genderontwikkeling (tgo. 'sexe'): belang van de peer group
  - . brugidentiteiten: poging tot (tijdelijke) identiteitsverwerving

- . identiteitssprong en 'peers', de vorming peer-groepen
  - . volwassenen ondergeschikt aan leeftijdsgenoten
  - . oefening in identiteit en relaties
  - . culturele variatie, dominant in al dan niet deviante ontwikkeling
  - . de "levens"-noodzakelijkheid van communicatietechnologie (gsm, sms, telefoon, chatforums, ict, ...)

- . hersenontwikkeling: het "trage huwelijk" tussen emoties en ratio

www.johandeklerck.be

JONGEREN: EEN PSYCHOLOGISCHE KIJK (II)

* *een moeilijk ontwikkelingsproces tussen auto- en heterodestructie:*

- . een existentiële zoektocht: grenzen zoeken, grenzen verkennen
- . *autodestructie (internaliserend probleemgedrag)*: druggebruik, anorexie, automutilatie, depressie, zelfmoord(pogingen), zelfhaat en gevoelens van inferioriteit
- . *heterodestructie (externaliserend probleemgedrag)*: piek van delinquentie, geweld & agressie, pesten, conflicten, vandalisme, ...

* *twee grote sporen:*

- . tijdelijke delinquentie: als men zijn plek vindt (>80%) -> "normaal" (oefenen)
- . persistente delinquentie: diepere ontworteling -> "abnormaal" ("de rugzak")

* *een probleemjongere is steeds een jongere in de problemen:*

- . slachtoffers worden daders
- . slachtoffers worden slachtoffers (repetitieve victimisatie)

www.johandeklerck.be

ADOLESCENTIE EN PROBLEEMGEDRAG

- * Puberteit en adolescentie:
  - . *grootste existentiële transformatie in het leven*
  - . *identiteitsontwikkeling kan leiden tot probleemgedrag*
- * Probleemgedrag is:
  - . *'normaal': adolescentiefenomeen (80-90%)*
  - . *'abnormaal': diepere, existentiële gekwetstheid (10-20%)*
- * Twee soorten:
  - . *internaliserend probleemgedrag: eerder meisjes*
  - . *externaliserend probleemgedrag: eerder jongens*
- * Bijzondere groepen:
  - . *maken existentiële ontwikkeling specifiek*
  - . *radicaliseren bepaalde vormen van probleemgedrag*

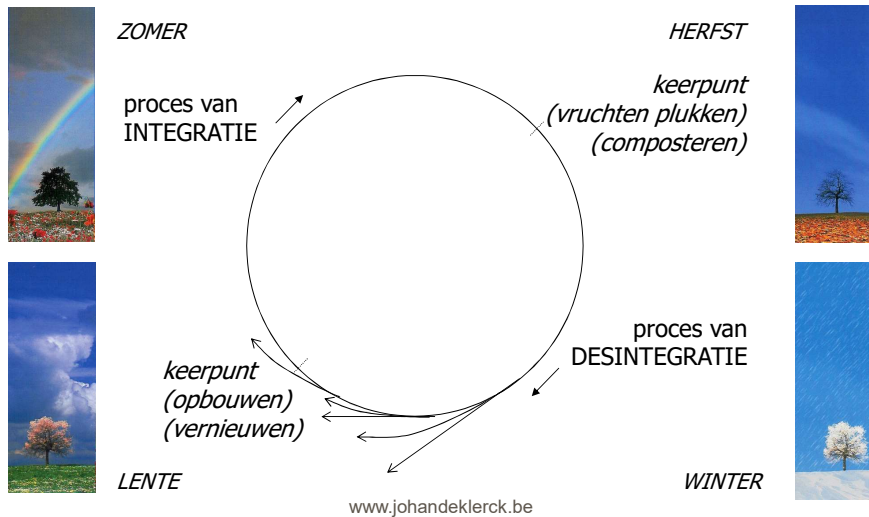
www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

1. INLEIDING
2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS
- 3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT**
4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN
5. OVERINSTITUTIONALISERING
6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

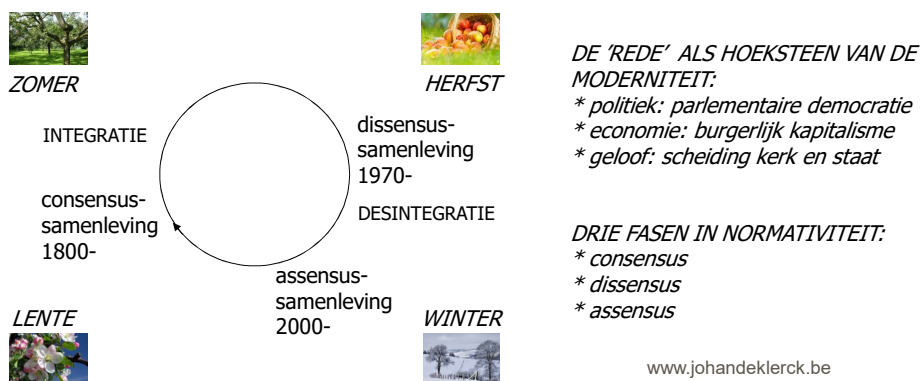
seizoenen in de natuur DE CYCLUS VAN INTEGRATIE-DESINTEGRATIE

RECENTE MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

Herfsttijd der moderniteit:

- * 150-200 jaar natiestaten: van 'lente' naar 'herfst', of:
- * Van een consensus-, naar dissensus-, naar assensusamenleving

SAMENLEVING IN DESINTEGRATIE

* *PERSOONLIJK:*

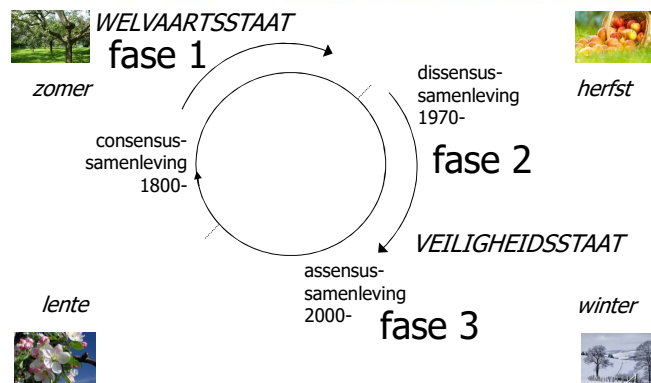
- . herfst-wintergevoel
- . gevoel van controleverlies
- . angst en onveiligheidsgevoelens

* *MAATSCHAPPELIJK:*

- . afbrokkeling van de traditionele structuren
- . verandering, instabiliteit en onvoorspelbaarheid
- . de toekomst als dreiging
- . afbraak van consensus en hiërarchie
- . horizontalisering van relaties
- . groeiende afstanden, toename aan conflicten

www.johandeklerck.be

EEN SAMENLEVING IN DESINTEGRATIE van welvaartsstaat naar veiligheidsstaat

* *welvaartsstaat:* (streven naar) welvaart als dominant thema

* *veiligheidsstaat:* (streven naar) veiligheid als dominant thema

www.johandeklerck.be

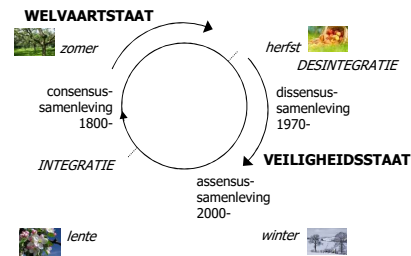

EEN SAMENLEVING IN DESINTEGRATIE van welvaartsstaat naar veiligheidsstaat

* *welvaartsstaat:*

(*streven naar*) *welvaart als dominant thema:*

- . groei en expansie
- . integratie als dynamiek (lente-zomer)
- . hoogtepunt: golden sixties
- . toekomst als verlangen

* *veiligheidsstaat:*

(*streven naar*) *veiligheid als dominant thema:*

- . recessie en inkrimping
- . desintegratie als dynamiek (herfst-winter)
- . crisissen als rode draad
- . toekomst als dreiging

www.johandeklerck.be

OF: ... NAAR EEN VEILIGHEIDSSAMENLEVING (I)

VEILIGHEID:

- Ontstaan van de risicosamenleving (U. Beck), het preventie- en veiligheidsdiscours in de politiek, de media, de publieke opinie;
- nood aan controle: herleid tot die domeinen waar we grip op hebben
- Veiligheidsobsessie, met criminaliteit in de (semi-)publieke sfeer als focus;
- 'Existential Insecurity' (Z. Bauman) - 'Ontological Insecurity' (A. Giddens);

www.johandeklerck.be

EN: ... NAAR EEN BEMIDDELINGSSAMENLEVING (II)

INTOLERANTIE EN CONFLICTEN:

- van macro-conflicten naar een opeenstapeling van micro-conflicten
- onderhandeling op alle maatschappelijke domeinen
- opkomst van bemiddeling: dader-slachtoffer, familie, milieu, arbeid, intercultureel, school, internationaal, buurt, etc.
- bemiddeling: teken van een samenleving in desintegratie; dit herhaalt zich in de geschiedenis (cf. J. Duss-Von Werdt)

www.johandeklerck.be

HERFST/WINTER DER MODERNITEIT en de jongeren: een problematische toekomst (1)

- . jeugd als beeld, weerspiegeling van een problematische toekomst
- . jeugd als 'zondebokken' van de maatschappelijke onzekerheid of 'existential insecurity'
- . 'delinquentie' in de publieke ruimte als makkelijk doelwit: cultuur van het "slachtofferschap" met jongeren als dader
- . overlast en intolerantie (0-tolerantie = 100% overlast)
- . weinig ontsnappingsmogelijkheid aan institutionele controle
- . afgrenzing t.a.v. de verregaande penetratie door de commerciële ruimte in de private levenssfeer: social media, ... ?

www.johandeklerck.be

HERFST/WINTER DER MODERNITEIT en de jongeren: oude en nieuwe kwetsbaarheid (2)

- . de oude vormen kwetsbaarheid gaan verder
bv. kansarmoede, sociale achterstelling
- . problemen in 'goede' gezinnen: nieuwe kwetsbaarheid is steeds minder 'klasse-gebonden'
bv. opvoeding volgens de agenda; kinderen aan hun lot overgelaten in een verarmende weelde; ongelijke verdeling van risico's ('risk society'); echtscheidingen: jobverlies
- . van sociale naar psychiatrische probleemdefinitie door individualisering
- . verhoogde aandacht voor psychische problemen, dus toenemende differentiëring in diagnosestelling ("ieder kind zijn label")
- . geïntegreerde persoonlijkheid ontwikkelen in een veelheid aan prikkels
bv. kick- en flashes-samenleving; toegankelijkheid en gewooneheid van pepdrankjes, fastfood, alcohol, drugs; geweldspelletjes; internet

www.johandeklerck.be

GESPREK

Wat riep dit deel bij je op? Welke vragen heb je? Welke opmerkingen? Wat neem je mee naar jouw praktijk, je werksituatie?

? : "dit riep bij mij deze vraag op ..."

! : "ik kreeg dit inzicht ..."

/■■■ : "dit wil ik er aan toevoegen ..."

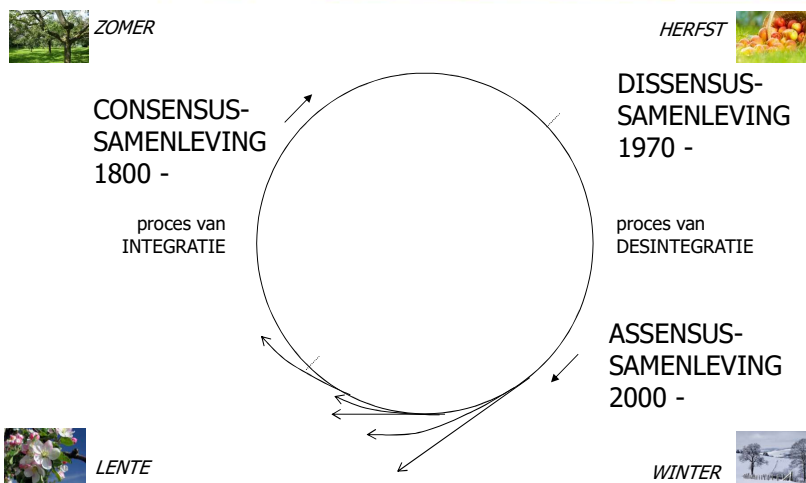
www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

1. INLEIDING
2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS
3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT
- 4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN**
5. OVERINSTITUTIONALISERING
6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

DRIE TIJDPERKEN IN 200 JAAR MODERNITEIT: consensus – dissensus – assensus

www.johandeklerck.be

200 JAAR MODERNITEIT

drie vormen van normativiteit in school en opvoeding

* Drie normatieve 'tijdperken': consensus -> dissensus -> assensus

. *consensus (tot 1970): "... omdat ik het zeg !"*

- . gezagsrelatie: **verticaal**
- . dwingend, autoritair
- . disciplinerend: de norm is absoluut en wordt niet in vraag gesteld

. *dissensus (na 1970): "... het is beter omdat ..."*

- . gezagsrelatie: **verticaal**
- . inspraak, participatief
- . emanciperend: de norm is relatief, wordt gemotiveerd en soms bijgesteld

. *assensus (na 2000): "... ik zie het zus ..." – "... en ik zie het zo ..."*

- . gezagsrelatie: **horizontaal**
- . **overleg, onderhandeling, bemiddeling**
- . co-constructie van de norm: dialoog rond ervaringen en argumenten

* Drie 'types' opvoeders, begeleiders, leerkrachten, ...

www.johandeklerck.be

200 JAAR MODERNITEIT

drie vormen van normativiteit

* de laatmoderne samenleving leidt tot verschuivingen in normativiteit, menselijke interactie, opvoeding en gezag

* drie normatieve tijdperken: consensus, dissensus, assensus:

-> drie 'soorten' opvoedingsstijlen, leerkrachten, begeleiders

* laatmoderniteit: van externe naar interne normativiteit:

-> *gezagsproblemen, conflictaanpak: wat werkt nog?*

-> *voorbeelden: rechtspraak (consensus ?), vakbonden (dissensus ?), opvoeding en onderwijs ("het werkt niet meer...")*

* ASSENSUS, normatieve basis voor:

- . DIVERSITEITS-samenleving: veelheid culturen, veelheid opvattingen
- . verruimde mondigheid, betwistingen van afspraken, besluiten, reglementen, ...
- . beroepen en juridisering in onderwijs- en welzijnssector

www.johandeklerck.be

VERSCHUIVINGEN IN DE NORMATIVITEIT (1)

de omgeving: afbrokkeling van een objectieve ethiek

- * Belonen en straffen is gebaseerd op een collectieve normopvatting (school, buurt, dorp, samenleving, thuis en op straat)
- * De vroegere collectieve normopvatting:
  - . *brokkelt af: zowel binnen als buiten de school*
  - . *wordt onstabiel: vandaag 'zo', morgen 'zus'*
  - . *wordt complex: veelheid aan opvattingen, kansen, stijlen, individualisering ("die mag (niet), want ...")*
- * Eénduidige goed- en afkeuring - expliciet én impliciet - is er steeds minder als draagvlak
- * De collectieve normopvatting verdwijnt -> ontstaan van tegenstrijdige ervaringen en hiermee samenhangende ethische standpunten

www.johandeklerck.be

VERSCHUIVINGEN IN DE NORMATIVITEIT (2)

de jeugd: een subjectieve ervaringsethiek

- * jeugd beroepen zich meer op eigen ervaringen én op een innerlijke intuïtie
- * jeugd worden ongevoeliger voor 'abstracte', opgelegde normen
- * veel opgelegde regels zijn niet meer ervaringsverbonden voor jongeren
- * jongeren nemen regels aan, maar dit is oppervlakkig en niet in de diepte. Ze passen zich aan uit pragmatische overwegingen:
  - 'doen zoals gevraagd wordt', 'ik wil geen nota', 'ik wil geen woensdag', 'dat moet zo, en dan heb ik geen last', maar steeds minder uit een diepe betrokkenheid of overtuiging*
- * jeugd blijft gevoelig voor pijn en leed
- * jongeren worden 'ethische doe-het-zelvers' in de diepte, vanuit eigen ervaringen: een subjectieve ervaringsethiek

www.johandeklerck.be

VERSCHUIVINGEN IN DE NORMATIVITEIT (3)

normativiteit als actieve constructie

- * de éénduidige goed- of afkeuring is sociologisch gezien niet meer mogelijk
- * de verticale gezagsrelatie die hierop berust, komt onder druk te staan
- * het klassieke gezag verdwijnt en er moet gezocht worden naar andere vormen
  - . *inspelen op een subjectieve ervaringsethiek: ervaringsuitwisseling*
  - . *horizontale positionering (zich niet boven stellen): 'beter weten?'*
  - . *authenticiteit in de relatie als motor*
- * volgende andere vormen zijn 'horizontaal' (cf. bemiddelingssamenleving)
  - . *overleg, gesprek, inhoudelijke duiding*
  - . *samen naar een oplossing zoeken in overleg*
  - . *praatrondes, ronde tafelgesprekken, bemiddeling, peer mediation, hergo, ...*
- * belonen en straffen: nood aan een breder kader van actieve ethische constructie in het dagelijkse schoolgebeuren -> existentieel leren

www.johandeklerck.be

HERFST/WINTER DER MODERNITEIT

en de jeugd: nieuwe wegen voor ethiek

- . van moreel *object* (doen wat men ons oplegt, cf. vroeger)
naar moreel *subject* (mens bepaalt zelf zijn 'goed en kwaad')
- . radicale individualisering in ethische ervaringen en opvattingen
- . existentiële oriëntatie (moreel kompas): niet meer extern, maar intern gestuurd
- . subjectieve *ervaringsethiek* is bepalend en niet meer de normatieve kaders
- . ethisch 'oefenen' door even (*virtueel*) *samenklitten* rond *emotionele* thema's en het innemen van emotioneel-ethische standpunten (dis-likes)
- . wat mag? wat mag niet? waarom?
  - . *klassieke afkeuring werkt niet (meer)*
  - . *het ideaal van "het zorgeloze leven" bij idolen ("normative belief")*
  - . *(risico op) stuurloosheid -> existentiële schade*
- . existentiële vaardigheid: dient methodisch geoefend te worden

www.johandeklerck.be

GESPREK

Wat riep dit deel bij je op? Welke vragen heb je? Welke opmerkingen? Wat neem je mee naar jouw praktijk, je werksituatie?

? : "dit riep bij mij deze vraag op ..."

! : "ik kreeg dit inzicht ..."

/■■■ : "dit wil ik er aan toevoegen ..."

www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

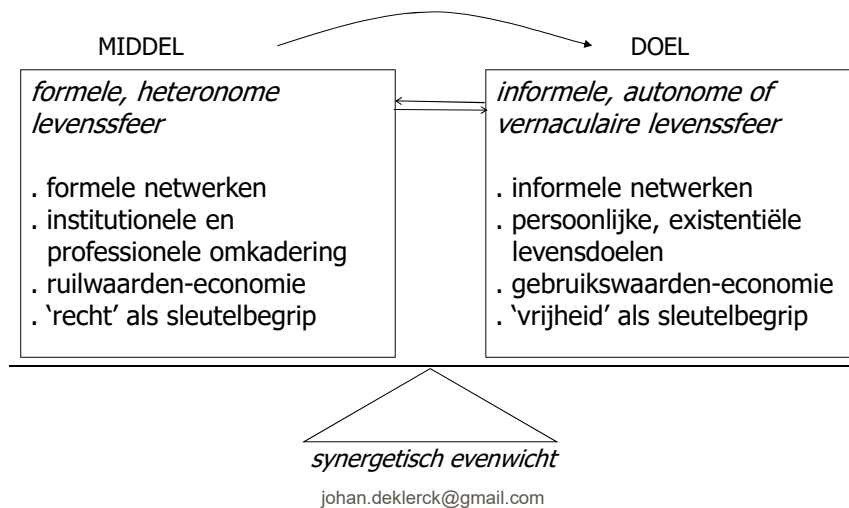
---

1. INLEIDING
2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS
3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT
4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN
- 5. OVERINSTITUTIONALISERING**
6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

autonome-heteronome levenssfeer als systemische spanning (I. Illich)

TWEE LEVENSSFEREN I

- ⌘ iedere samenleving bestaat uit twee levenssferen
- ⌘ deze levenssferen vullen elkaar aan
- ⌘ deze levenssferen kunnen elkaar niet vervangen
- ⌘ deze levenssferen zijn te vinden op macro, meso, microniveau en in onze beleving, ons dagelijks handelen
- ⌘ in onze samenleving is er een onevenwicht tussen deze levenssferen
- ⌘ dit onevenwicht vinden we terug in ons onderwijs

johan.deklerck@gmail.com

TWEE LEVENSSFEREN II

* maatschappelijk:

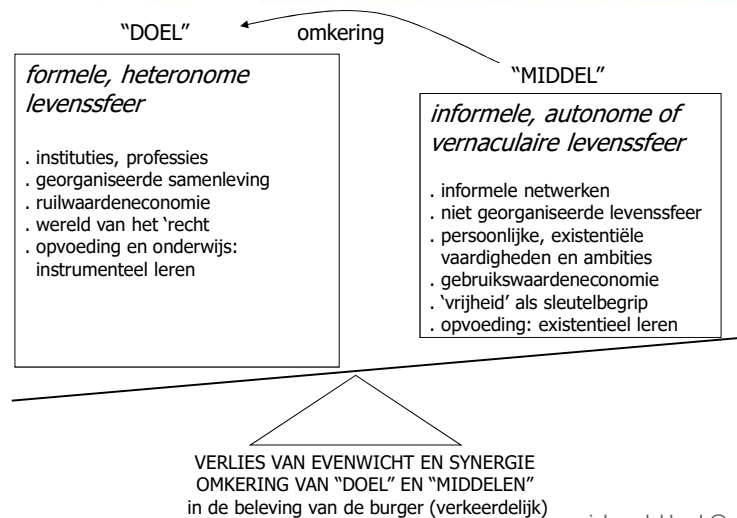
- . publieke sfeer, (traditioneel) "mannelijk" bereik -> geld
- . private sfeer, (traditioneel) "vrouwelijk" bereik -> familie, persoonlijke verhalen
- . nu vermengen zich gender en deze twee levenssferen

* voorbeelden:

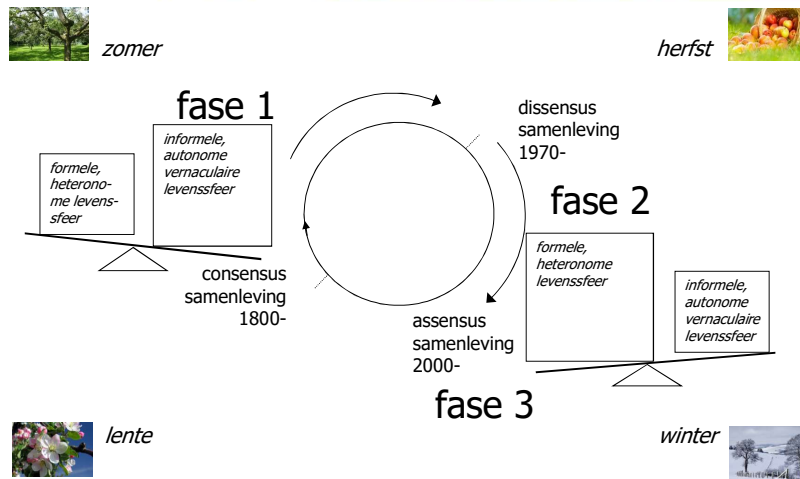
- . hoge levensstandaard én hoog zelfmoordcijfer, depressie, onwelbevinden ?
- . welvaart en welzijn
- . reclame heeft telkens de dubbele boodschap
- . "geld (alleen) maakt niet gelukkig" ?
  - bv. rijkste mensen ter wereld, hollywood, ... die voortdurend in de autonome sfeer knoeien: scheidingen, druggebruik, geldverlies, gevechten rond kinderen, hun lichamelijke en emotionele intimiteit bloot geven
  - publieke opinie: veel materiële rijkdom en aanzien moet toch tot een uitzonderlijk levensgeluk leiden? -> fascinerend, waarom lukt het niet?

johan.deklerck@gmail.com

heteronome vs. autonome levenssfeer in onze samenleving: omkering (I. Illich)

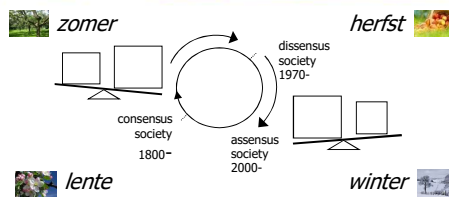

CIRKEL VAN MODERNITEIT: "OVERINSTITUTIONALISERING" autonome en heteronome levenssfeer (I. Illich) I

www.johandeklerck.be

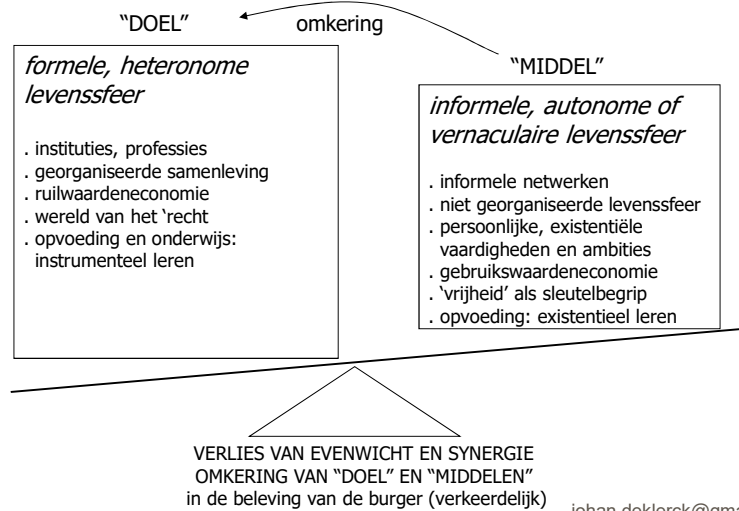
CIRKEL VAN MODERNITEIT: "OVERINSTITUTIONALISERING" autonome en heteronome levenssfeer (I. Illich) II

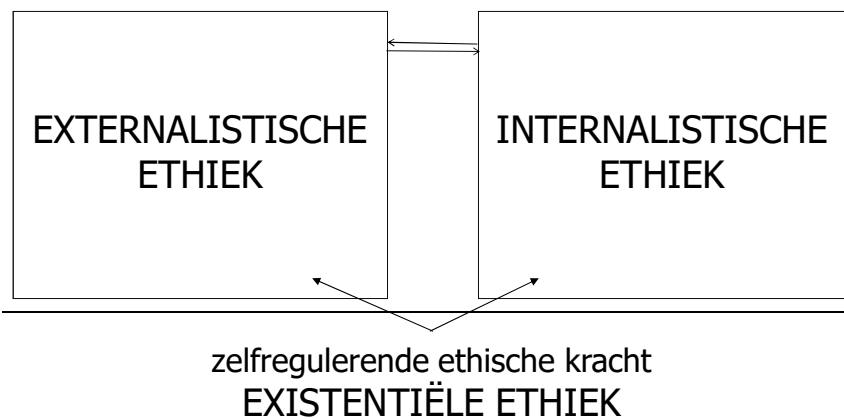
- "lente": autonome levenssfeer dominant
- keerpunt: 1900-1920, heteronome levenssfeer wordt zichtbaar
- "herfst": 1980-... : heteronome levenssfeer dominant: radicaal monopolie, over-institutionalisering, de "monitor"-samenleving ...
- nu: hyperdominantie van de heteronome levenssfeer: private levenssfeer uitgehold gepenetreerd, en onderworpen aan commerciële logica -> zelfvernietigend op termijn

www.johandeklerck.be

heteronome vs. autonome levenssfeer in onze samenleving: omkering

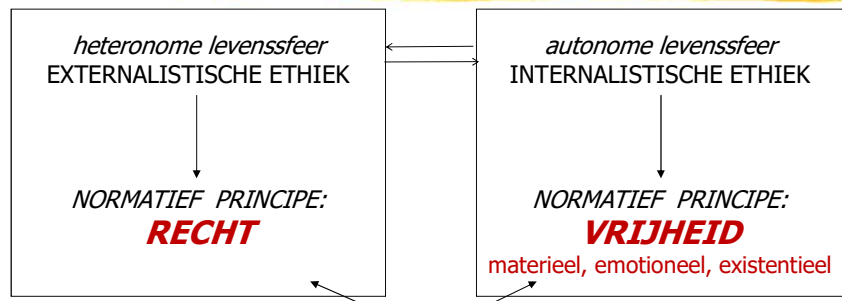

ÉÉN EXISTENTIËLE ETHIEK, TWEE UITINGEN (1) externalistische en internalistische ethiek

johan.deklerck@gmail.com

EEN DUBBEL ANTWOORD OP PROBLEEMGEDRAG recht doen – vrijheid herstellen

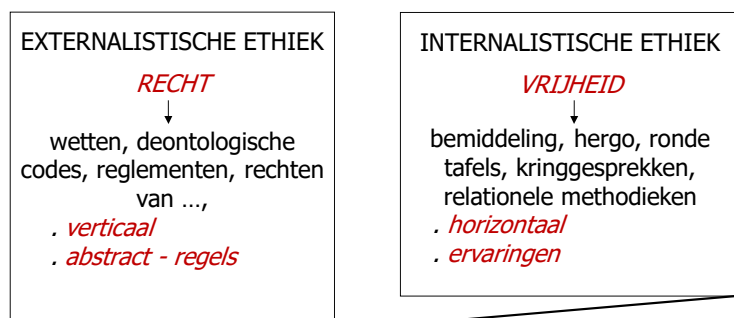

zelfregulerende ethische kracht
EXISTENTIËLE ETHIEK ALS FUNDAMENT

- * *complementaire relatie: verschillend doel én resultaat*
- * *subsidiariteit: eerst 'vrijheid' (levensstroom)*
- * *existentiële ethiek, cf. smsjes*

johan.deklerck@gmail.com

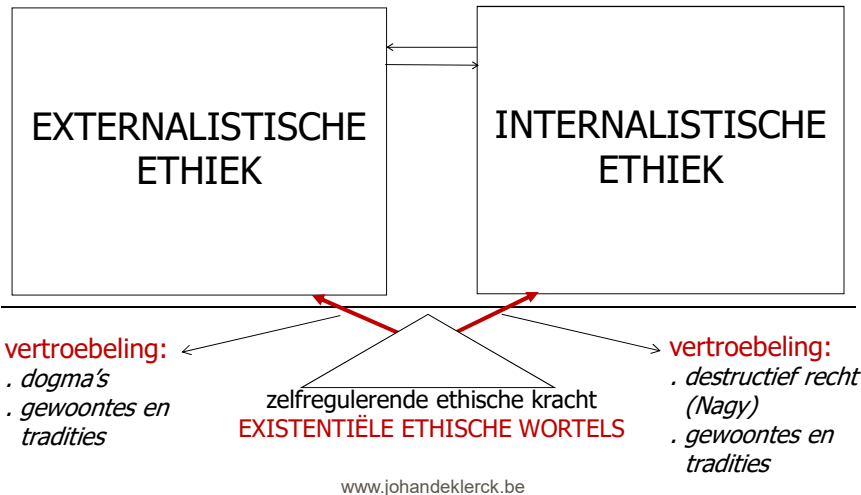
EEN EXISTENTIËLE ETHIEK, TWEE UITINGEN (3) *recht* toepassen - herstel van de *vrijheid*

zelfregulerende ethische kracht
EXISTENTIËLE ETHIEK

www.johandeklerck.be

ÉÉN EXISTENTIËLE ETHIEK, TWEË UITINGEN

GESPREK

Wat riep dit deel bij je op? Welke vragen heb je? Welke opmerkingen? Wat neem je mee naar jouw praktijk, je werksituatie?

? : "dit riep bij mij deze vraag op ..."

! : "ik kreeg dit inzicht ..."

/■■■ : "dit wil ik er aan toevoegen ..."

www.johandeklerck.be

*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

1. INLEIDING

2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS

3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT

4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN

5. OVERINSTITUTIONALISERING

6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

HERFST/WINTER DER MODERNITEIT en de jongeren: onderwijs en gezag (1)

VROEGER
van moreel object ...

- . objectieve, externe ethiek
- . individu: enkel als deel van geheel
- . sterke impliciete consensus
- . ouders en leerkracht: één front
- . druk van collectief: consensus
- . beantwoorden aan regels
- . schrik voor straf, sanctionering
- . soms tegen ervaringen in
- . ingelepeld, ethisch consumentisme
- . verticale structuur, opgelegd

NU
... naar moreel subject

- . subjectieve, interne ethiek
- . radicale individualisering
- . ieder zijn gedacht
- . front is verdwenen
- . collectief valt uiteen: assensus
- . regels maken weinig indruk
- . straf maakt ook soms weinig indruk
- . ervaringsverbonden
- . actief gebeuren door ervaring
- . horizontaal, dialoog en ontmoeting

www.johandeklerck.be

HERFST/WINTER DER MODERNITEIT en de jongeren: onderwijs en gezag (2)

gevolgen:

- . opgelegde regels zijn niet meer ervaringsverbonden voor jongeren
- . jongeren nemen regels aan, maar dit is oppervlakkig en niet in de diepte
- . jongeren worden 'ethische doe-het-zelvers'

existentiële ethiek:

- . bron onder interne ethische ervaring én onder externe normativiteit
- . ethische opvattingen van een samenleving of individu kunnen existentieel problematisch zijn
- . gemeenschappelijke bron, los van gender, ethnische, culturele verschillen
- . is toegankelijk als men doorheen culturele relativiteit kijkt
- . is toegankelijk in de mate dat men existentieel vrij is
- . wordt zichtbaar in extreme situaties (cf. smsjes 11 09)

www.johandeklerck.be

GEZAG EN OPVOEDING Omgaan met relaties in de assensustijd I

- ⌘ consensustijd (tot de jaren '70): relaties dwingend verticaal
  - . *opvoeder had gezag vanuit zijn functie*
  - . *spontaan respect voor zijn positie van volwassene, leraar, ...*
  - . *angst voor straf- en sanctiedreiging, sociale afkeuring*
  - . *discipline was overal (nette kledij en taalgebruik, niets laten slingeren, geen vlekken maken, 2 woorden spreken: thuis, op straat, school, bus, kerk,*
  - . *gedeelde beleefdheid(sregels) in omgang "ja, mijnheer", "opstaan voor ..."*
- ⌘ dissensustijd (vanaf de jaren '70 tot rond 2000): relaties verticaal
  - . *rebellie tegen het gezag (hippies, ...), maatschappelijke vernieuwingen*
  - . *zoeken naar nieuwe vrijheden (relaties, opvoeding, opvattingen, ...)*
  - . *gezagsdragers motiveren hun keuzes, verantwoorden zich*
  - . *groeierende inspraak, ... : onderhandeling over belangen en conflicten*
  - . *discipline brokkelt af voor de jongere generaties*

www.johandeklerck.be

GEZAG EN OPVOEDING

Omgaan met relaties in de assensustijd II

⌘ assensustijd (vanaf 2000): relaties horizontaal

- . *men is niet langer onder de indruk van posities, titels, opmaak, uniform*
- . *oude vormen van respect doen het niet langer, bv. een leerkracht is niet langer een "leider", maar "dienaar" van de "klant"*
- . *opgelegde regels worden niet zomaar genomen, en uiteenlopend geïnterpreteerd*
- . *veelheid van omgangsstijlen*
- . *diversiteit in de samenleving, diversiteit van waarden en opvattingen*
- . *klanten, collega's, ... worden mondiger*
- . *argumentaties vanuit regels, reglementen, ... doen het niet meer*
- . *argumentaties vanuit "positie" ("wie is hier de baas?") werken niet meer: dit is sterker bij jongeren en jongvolwassenen, die posities niet snappen*
- . *omgeving biedt niet zomaar steun door bv. afkeuring of ingrijpen*

www.johandeklerck.be

ASSENSUSTIJD

naar een nieuw gezag I

⌘ authenticiteit:

- . *wees wie je bent en speel geen rol*
- . *wees transparant in je kwaliteiten en in je grenzen*
-> *subjectieve ervaringsethiek*

⌘ expertise en vakkennis:

- . *je bent expert in je functie*
- . *straal je expertise uit*
- . *antwoord geven op expertisevragen*
- . *betrokkenen informeren rond problemen en oplossingen*
-> *hier ben je de 'meerdere'*

www.johandeklerck.be

ASSENSUSTIJD naar een nieuw gezag II

⌘ ontmoetingsvaardigheid / relationele vaardigheid:

- . denk "horizontaal", niet "verticaal" ("ik ben de baas")
- . (emotioneel) opbod, roepen, schreeuwen, dreiging met geweld werken niet, maar maken het alleen maar erger
- . vervang "!" door "?", en wees nieuwsgierig, stel vragen
- . luisterbereidheid en dialoogvaardigheid
- . appeleer niet zozeer op "reglementen", maar spreek leerlingen aan op hun ervaringen
- . combineer wijzen op de "regels van het speelveld" met vragen
- . blijf in dialoog met de leerlingen, collega's, ouders, ... ook bij sterke emoties
- . bij spanningen: schakel collega's in

www.johandeklerck.be

GESPREK

Wat riep dit deel bij je op? Welke vragen heb je? Welke opmerkingen? Wat neem je mee naar jouw praktijk, je werksituatie?

? : "dit riep bij mij deze vraag op ..."

! : "ik kreeg dit inzicht ..."

/■■■ : "dit wil ik er aan toevoegen ..."

www.johandeklerck.be

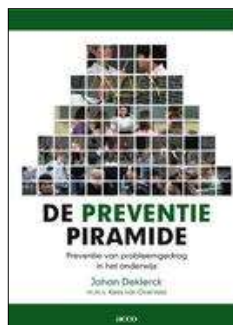
*Leerlabo's
verbindend werken bij moeilijk begrijpbaar gedrag
Leuven, 25 november 2019*

1. INLEIDING
2. KINDEREN VAN NU, JONGEREN VAN STRAKS
3. HERFSTTIJ DER MODERNITEIT
4. DRIE NORMATIEVE TIJDPERKEN
5. OVERINSTITUTIONALISERING
6. ONDERWIJS EN GEZAG

www.johandeklerck.be

MEER INFO?

- > www.johandeklerck.be
- > johan.deklerck@gmail.com
- > Deklerck, J. (2011), De preventiepiramide. Acco, Leuven

www.johandeklerck.be